vel inofficiosum testamentum, seu alio vitio subjectum, vel servus [1] defunctus esse dicatur; tamen [2] scriptus heres in possessionem mitti solet. PP. 6. Kal. Novemb. MAXIM. II. & ÆLIANO CONSS. 224.

3. Imp. JUSTINIANUS A. Juliano P. P.

EDicto divi Hadriani quod sub occasione [3] Vicesimæ [4] [partis] hereditatis introductum est, cum multis ambagibus, & difficultatibus, & indiscretis narrationibus penitus quiescente, quia & vicesima [5] hereditatis ex nostra recessit republica: antiquatis nihilominus & aliis omnibus quæ circa repletionem vel interpretationem ejusdem Edicti promulgata sunt, sancimus, ut si quis ex asse vel ex parte institutus [6], competenti judici testamentum ostenderit non [7] cancellatum, neque abolitum, neque ex quacunque fuæ formæ parte vitiatum, sed quod [in] prima figura sine omni vituperatione appareat, & depositionibus testium legitimi numeri vallatum [8] sit: mittatur quidem in possessionem earum rerum quæ testatoris mortis [9] tempore fuerunt, non autem legitimo modo ab alio detinentur, & eam testificatione publicarum personarum accipiat. Sin autem aliquis contradictor extiterit [10]: tunc in judicio competenti [11], causæ in possessionem missionis, & subsecutæ contradictionis ventilentur, & [ei] possessio acquiratur, qui potiora [12] ex legitimis modis jura ostenderit [13], sive qui missus est, sive qui antea detinens contradicendum putavit, nullis angustiis temporum hujusmodi missione coarctanda, sed sive tardius, sive præmature aliquis missus est, legis tantummodo arbitrium requiratur, & causa unde vel missio vel contradictio exoritur. Sive enim post [14] annale tempus, sive post majoris ævi curricula aliquis fuerit missus, si tamen ex legitime formato testamento missio procedat, nullum ei temporis obstaculum objiciatur: nisi [15] tantum temporis effluxerit, quod possit vel possessori plenissime securitatem super [16] dominio præstare, vel ipsi qui missus est, omnem intentionem excludere. Si enim vel ex una parte, vel ex utroque latere temporis prolixitas occurrerit, manifestissimum est non solum missionem, sed etiam ipsam principalem causam esse sopitam. Dat. 12. Kal. April. *Constantinop.* post consulatum LAMPADII, & ORESTIS VV. CC. 531.

TIT. XXXIV.
SI [17] QUIS ALIQUEM TESTARI PROHIBUERIT [18], VEL COEGERIT.

1. Imp. ALEXAND. A. Severæ.

CIvili disceptationi crimen adjungitur, si testator non [19] sua sponte testamentum fecit, sed compulsus ab eo, qui heres est institutus, vel a quolibet alio, quos noluerit, scripsit heredes. S. 15. Kal. Jan. ALEXANDRO A. & CONS. 227.

Privatur successione, qui impedit aliquem, quo minus testetur. Salic.

2. Impp. DIOCLETIANUS, & MAXIMIANUS AA. & CC Nicagoræ.

EOs, qui ne [20] testamentum ordinaretur, impedimento fuisse monstrantur, velut [21] indignas personas a successionis compendio removeri, celeberrimi juris est. PP. Kal. Jan. DIOCLETIANO II. & ARISTOBULO CONSS. 285.

3. Iidem AA. & CC. Euthychidi.

JUdicium uxoris [22] postremum in se provocare [23] maritali [24] sermone, non est criminosum. Dat. 5. Kalend. Januar. CC. CONSS. 293.

TIT. XXXV.
DE HIS [25] QUIBUS UT INDIGNIS [26], HEREDITATES AUFERUNTUR [27], ET AD SENATUSCONSULTUM SILANIANUM [28].

De nece testatoris inulta.

1. Impp. SEVERUS, & ANTONINUS AA. Celeri.

HEredes, quos necem testatoris inultam [29] omisisse [30] constiterit, fructus [31] integros cogantur reddere. Neque enim bonæ fidei possessores ante controversiam illatam videntur fuisse, qui debitum officium pietatis scientes omiserunt. Ex hereditate autem rerum distractarum, vel a debitoribus acceptæ pecuniæ post motam litem bonorum usuras [32] inferant. Quod in fructibus [33] quoque locum habere, quos in prædiis hereditariis inventos, aut exinde perceptos vendiderint, proculdubio est. Usuras autem semisses [34] dependere, satis est. Dat. 15. Kal. April. CHILONE, & LIBONE CONSS. 205.

De pupillo herede, & si testamentum a tutore falsum dicatur.

2. Iidem AA. Vero.

POlla quidem liberam habuit administrandi patrimonii sui potestatem: nec [35] idcirco, quod pupillus illi heres extitit, ea quæ ab ipsa finita sunt, revocari in disceptationem oportet. Sed si pupilli [36] nomine falsum dicere vis testamentum, de quo per Pollam transactum [37] est, potes experiri: dum memineris, si in causa non obtinueris, & pertionem quam ex eo testamento pupillus habet, te ei salvam facturum (quam [38] adimi pupillo necesse erit [39] secundum juris formam), & de calumnia [40] tua Præsidem deliberaturum, quamvis pupilli nomine agere videaris, cum retractas ea quæ finita sunt per coheredem. PP. 8. Kal. Maji, ANTONINO A. III. & GETA III. CONSS. 209.

De tabulis ante quæstionem de servis habitam apertis.

3. Imp. ALEXAND. A. Antiochiano.

SI ea quæstio infertur filiis ejus, quam consobrinam tuam dicis, quod [41] tabulæ testamenti patris eorum, qui a familia interfectus dicebatur, priusquam quæstio de servis haberetur, apertæ & spectatæ sunt: propter amplissimi ordinis consultum hereditas a fisco vindicatur: & ideo agi causa apud Procuratorem meum debet: quia non eo tempore pupilli fuerunt. PP. 2. Non. April. ALEXANDRO A. CONS. 223.

De epistola, vel codicillis, de eo, quem testator voluntatem suam non mereri *declaravit.*

4. Idem A. Philomuso.

HEreditas in testamento data, per epistolam [42], vel codicillos, adimi [verbis directis] non potuit. Quia tamen testatrix *voluntatem suam non* [43] *mereri* unum ex heredibus suis declaravit [44], meritio ejus portio non jure ad alium translata, fisco [45] vindicata est. Libertates autem in [46] eadem epistola datæ peti poterunt [47]. PP. 2. Kalend. Decemb. MAXIMO II. & ÆLIANO CONSS. 224.

De sepultura.

5. Idem A. Tyranno.

NOn oportet ut indignis heredibus successiones auferri prætextu, quod [48] in sepultura supremis [judiciis, vel voluntatibus] defuncto obtemperatum non fuisset. PP. 7. Id. Mart. JULIANO II. & CRISPINO CONSS. 225.

De nece vindicanda.

6. Idem A. Venusto, & Clementino.

MInoribus [49] viginti quinque annis heredibus non obesse crimen [50] inultæ [51] mortis placuit. Cum vos autem etiam accusationem pertulisse, & quosdam ex reis punitos proponatis: licet is, qui mandasse cædem dicitur, provocaverit, vereri non debetis, ne quam hereditatis paternæ quæstionem a fisco meo patiamini. Convenit [52] enim pietati vestræ respondere causam appellationis reddenti. Quod si [53] majoris ætatis fuissetis, etiam ex necessitate provocationis certamen implere deberetis, ut possetis adire hereditatem. PP. 15. Kal. Jul. ALEXANDRO A. III. & DIONE CONSS. 230.

1 *l. 1. §. 6. ff. de Carbonian.* 2 Præsumitur solenne testamentum, seu voluntas testatoris, solennis esse, perfecta, absoluta, formamque suam continere: quoad ejus fieri potest & ex verbis potest colligi, non in eo quod omissum, vel silentio prætermissum. Gloss. Bart. Bald. Jas. *in l. si post testamentum. 4. supr. de jur. & fact. ignor.* Alciat. *l. 2. supr. de bon. possess. secundum tabul.* Bart. *in l. si scriptum. 11. supr. de probat.* 3 Occasione vicesimæ hereditatis. *Haloand.* occasione hereditatis, *vetus scriptura apud* Cuiac. 18. *observ.* 9. Goth. Ad litteltecium hujus legis vid. Leonin. *consil. 68. num. 9.* Wamef. *cent. 1. consil. 86. num. 3.* & quanto locum habeat Carn. Tuic. *ibi l. consilio!.* 288. Joann. Janet. *rer. quotid. lib. 2. cap. 3.* Ant. 4 Lex de vicesima hereditarum, augendi ærarii gratia, lege Julia primum irrogata est extraneis hæredibus nec impubes *Diocl.* 55. deinde Nerva, Trajani, Adriani, Marci, & Aliorum constitutionibus, vel rescissa, vel reducta: ad postremum, abolita ne aliquin cum Alciato putes a Gratiano fublatam. Ad hanc vicesimam Macer libros duos scripsit. Eadem etiam lex de aperiendis tabulis testamenti cavit. *l. 7. ff. de appellation. recipiend.* Paul. 4. *sentent.* 6. §. *ult. ibi, necessario vectigali.* adde Plin. *in Panegyrico.* de legibus vicesimæ, adde *l. 2. §. 44. ff. de orig. juris.* 5 Vicesima hereditatis fublata, *ut hic.* 6 Vel scripto, vel per nuncupationem, sive id in scriptum redigatur, sive non redigatur. Quo tamen ultimo casu heres petere potest, ut testium depositiones audiantur a judice & in scriptum redigantur. Accurtius *hic, in verb. depositionibus*, Tiraquell. *de retract. gentil. S. 2. glos. 1. num. 14.* Quid? hoc edictum non dabitur heredibus ab intestato? Rolandus a Valle 1. *consil. num.* 5. negat dari, nisi successionibus ex testamento in totam hereditatem, vel quotam: at non venientibus ab intestato. 7 Testamenti vitia. 8 Non fit millio ex edicto D. Hadriani, nisi testamentum, ut oportuerit, fuerit oblatum vel publice recitatum. Paul. 3. *sent.* 6. §. 14. 9 Paul. 3. *sent.* 5. §. *ult.* 10 Hinc colligunt, pro legato consequendo via executiva agi non posse ubi contradictor reperitur. vid. Mynsing. 4. *obs. 60. Nov.* 1. *c.* 4. 11 Competens judicium hereditatis est, ubi res sunt hereditariæ. *l.* 1. *supr. ubi de hered.* vide Ferrarien. *in formulibus quo petitur hereditas ex testam.* vide Hartmann. 2. *observ.* 1. *c.* 7. 12 *l.* 1. §. 6. 13 Probari testibus millionem in possessionem, ut & cætera acta judiciaria hinc colligunt. 14 Ex edicto Divi Hadriani post annum scripti heredes in possessionem rerum hereditariarum non mittuntur. Paul. 3. *sent.* 5. §. 13. 15 Dixi ad *L. 29. ff.* 6. 16 Tempus igitur dominii transferendi causa est.

17 *L. 29. ff.* 6. 18 Crimen est aliquem testari prohibere vel cogere. 19 Si quis quem testari cogerit. 35. *syn.* 4. *c.* 4. 20 Si quis quem testari prohibuerit. *l.* 1. 2. *ff. h. t.* adde 23. *supr. de inoffic. t.* 19. *ff. de his, qui ut indign. Nov.* 115. *c.* 3. §. 9. & 35. *Eclog.* 4. *c.* 1. 21 Paul. 5. *sent.* 12. §. 2. 22 Maritus per uxorem potest heres institui. Wurmser. 1. *practi.* 39. *c.* 18. 23 At non fuggerere testamentum. 24 Blandidis licet permovere testantem, ut aliquid nobis testamen inulæ mortis defuncti. *l.* 1. §. *in quibus casu, in integr. restit.* Goth. Declaratione hujus leg. vid. apud Hartmann. Pistor. *quæst. 47. num.* 13. Ant. 25 Lex quædam extat apud autorem *Synopf. Basil.* 33. *tit.* 4. *c.* 7. quæ ad hunc locum videtur referenda, hoc sensu: Si quis aliquem testari prohibuerit, vel quum testari cœpisset, testamentum prohibuerit perficere; tenetur quidem laxo ex causa prohibitionis: si quid autem superfuerit, fisco applicatur & ipse relegatur. 26 Vide *L. 34. ff. 9.* 27 A fisco fcil. sed hoc in Gallia non servatur. Bugnon. *in leges. legat.* 28 Vid. *L. 29. D.* 5. v. Paul. 3. *sentent.* 5. quando faciant hæredes fuerit, dixi *l.* 5. *ff. h. t.* Illud adjiciendum, Fuisse & aliud senatusconsultum de quæstione familiæ habitum, Neronc 4. Dione Consil. tulit *Tacito* 13. 14. quod ideo Pisonianum. *l.* 8. *ff. h. t.* & Neronianum a Paul. 3. *sentent.* 5. §. 8. Item Claudianum dictum. *ff. de SC. Silanian. & Claudian.* Novum autem non est ut Neroniana senatusconsultis dicatur Claudiana, vid. Cuiac. 1. *obf.* 18. de senatusconsultis & edictis Claudianis, vide plura apud Pet. Fabr. 1. *Semestrium* 23. 29 *L.* 17. *ff. de his, quæ ut indign.* 30 Quod tempus requiritur, ut inultam necem omittisse dicantur? certum enim tempus spatium constitutum ad eam rem fuisse videtur ex *l.* 1. *supr. in quibus casus in integrum restitut.* 31 *d. l.* 17. & 76. §. 7. *ff. de legat.* 2. 32 *L.* 18. *ff. de his, quæ ut indign.* 33 Vid. Cujac. 21. *obs.* 27. 34 Ut *l.* 17. §. 6. *ff. de usur.* vid. Cujac. *ad l.* 3. *inst. de fiscalib. usur.* 35 Heres quantumvis fit pupillus, auctoritate tutoris non facit testamentum. 36 Tutor pupilli nomine de falso testamentum accusare potest. Imo non potest. *l.* 2. *inf. de his qui accus. dixi ibi.* 37 Ergo de falso hic transactum fuit? non ita est. *l.* 7. *inf. ad l. Corn. de falsis. l.* 18. *supr. de transact.* Nam Polla in hac hypothesi transegit de testamento nondum suspecto. vid. Hotom 22. *Illustr.* vid. tamen Cujac. 6. *obf.* 11. ubi notat & evincit de falso posse transigi. 38 Dixi tutores agere nomine pupillo. Imo non nocet. *l.* 6. §. 1. *J. unde vi.* 39 Imo necesse non est, cum minori eodem casu ignoscatur. *l.* 5. §. 9. *ff. de his, quæ ut indign.* 40 Tutor de calumnia proprio nomine teneri potest. Si tamen citra calumniam bona fide egerit, tutori ignoscitur. *l.* 22. *in fin. ff. h. t.* 41 *l.* 6. *l.* 9. *l. pen. l. ult. inf. l. 1. & tot. tit. ff. de SC. Silanian.* Paul. 3. *sent.* 5. §. 5. 42 Epistola vel codicillis hereditas adimi non potest. Injuste tamen non adimitur, quod adimitur indigno, adde quæ scripsi ad *l.* 1. *inf. de codicill.* 43 Epistola indigno hereditas adimi potest. vid. Pajon. 1. *Notar.* 7. *cap. de Nullitate.* 44 Pone testatorem coram notario, vel *reg.* 60. 22 Posthumi adgnatione rumpitur testamentum, ergo & codicilli ex testamento dependentes. 23 Reptum testamentum confirmari potest a testatore coram quinque testibus rogatis, etsi quinque ex casu testamentum jure codicillorum. adde *l.* 28. *ff. de cond. & demonstr.* 24 Hereditas per fideicommissum dari vel adimi codicillis potest, *ut hic, & l.* 22. *inf. de fideicommiss. l.* 75. *ff. de legat.* 2. directo non potest. *l. pen. ff. de his, quæ ut indign. l.* 10. §. 6. *ff. de legat.* 2. 25 *L. 2. en fin. l.* 10. §. 2. *ff. de inoffic. test. l.* 4. *supr. de impub. & aliis substit. l.* 6. *supr. h. t. l.* 2. *in fin. ff. de his, quæ ut indign. l.* 27. *in fin. ff. de cond. inst. l.* 2. *in fin. ff. de vulg. & pupill. l.* 77. *ff. de hereditis inst. l.* 27. *in fin. ff. de cond. & demonstr. l.* 7. *ff. ad SC. Treb. l.* 14. §. *de testament.* 2. Cujas 7. *obs. ult.* nifi a milite. *l.* 19. *ff. de testam. milit.* An idem inter liberos & venientes ab intestato? *l.* 36. *ff. de inoffic. test. l.* 20. *ff. de hered. instit.* in alias partes? *l.* 11. *C. de inoffic. testam.* in institutione, *l.* 14. §. *de testam.* Sed quæ ratio, vel si declarationis modo testamentum fecit testator? *l. adje.* 77. *ff. de heredit. inst.* ita censet Socinus *regula* 169. His adde, hereditatem literis non dari. *l.* 17. §. *ff. de jure codicill.* nec adimi. *l.* 4. *in his quæ, ut indign.* vide præterea Hippolytum Martinum *sing.* 49. 26 Cur ita? ne jus testamentorum & codicillorum confundatur, adde *l.* 7. *in fin. l.* 11. *non codicillum.* 12. *l. de test. num.* 5. *pen. Inst. de jure codicill. l. Socrates.* 76. *ff. ad SC. Trebel.* Quid *Communis?* Paulus etiam *dicto loco* negat precarium verbum esse: quod & alibi confirmatur. *l.* 12. *J. de fideicommiss. libertatib. l.* 11. §. 2. *ff. de legatis* 3. nifi forte probetur, testatorem eo verbo fideicommittere voluisse. Et hæc quidem Jurisconsulti. Interpretes vero ita: Verborum alia sunt directa, alia obliqua, alia communia nec mixta ex utrisque. Directis non ab alio quis cupit, sed a jpsiso: obliquis, ab alio. Dixta ita communia quæ utrique institutioni possunt adaptari, vide Grassum *ex communi opinione hic. sententiarum*, 9. *substitutus, quæstion.* 9. Directa sunt, ut *mystimo, heres esto, accepat, accrescat, capiat, dominus esto, revertatur, moriatur.* Obliqua, *detur, lego, restituat.* Communia, *computet, decernat, dividatur, habeat, pertineat, relinquo, remaneat, substituo, succedat, veniat.* Graff. *decis. ex communi opinione quæst.* 3. 27 Codicillus, nisi villimi judicii ordinatio est. hoc est, species ultimæ voluntatis. 28 Codicillis hereditas dari non potest, præcatio verbis dari potest, *ut hic.* eadem ratione codicillis declarari potest: quis, aut quis ex pluribus heres sit institutus in testamento: *l. substo. 77. ff. de hered. inst.* Potest & codicillis fubstitutio, dubia alioqui declarari, ut dircta sit, non obliqua, aut fideicommissaria. Baldi. 2. *cons.* 249. Hoc amplius notandum est, codicillis tamesi imperfectis, ambigua verba testamenti posse declarari. *arg. l. ult. ff. de reb. eor. qui sub tut.* Pone, testator decem filio reliquit codicillis: post declarat, ea ille filio reliquisse jure institutionis: queritur, utrum ex declaratio codicillis facta valeat? Bald. *in l. non codicillum.* 14. *ff. de testam.* Salic. & Jason negant *in Authent. nevissima, supr. de inoffic.* Romanus contra valere putat, *consil.* 179. n. 7. Pone, turius testamentum nuncupatum fecit, quod eis relictum est codicillis, tunc enim valent codicilli, licet testamentum effectum non habeat. 4. 14. *l.* 29. *J. de fideicommiss. l. ex ea scriptura* 29. *ff. qui testamenta.* Idem dicendum, quotes heredes tacite, non expresse rogati sunt de eo restituendo quod in codicillis continetur, tunc enim valent codicilli, licet non testamentum. *l. qui plus.* 38. §. 1. *ff. de heredit. inst.* idem est quoque si testamentum ab initio nullum fuit: ut puta, si præteritus in eo filius fuit. Dynus & Burgul. *in l. legata.* 19. *ff. de legat.* 1. vide Socinum *reg.* 60. 22 Posthumi adgnatione rumpitur testamentum, ergo & codicilli ex testamento dependentes. 23 Reptum testamentum confirmari potest a testatore coram quinque testibus rogatis etsi quinque ex casu testamentum jure codicillorum. adde *l.* 28. *ff. de cond. & demonstr.* 24 Hereditas per fideicommissum dari vel adimi codicillis potest, *ut hic, & l.* 22. *inf. de fideicommiss. l.* 75. *ff. de legat.* 2. directo non potest. *l. pen. ff. de his, quæ ut indign. l.* 10. §. 6. *ff. de legat.* 2. 25 *L. 2. en fin. l.* 10. §. 2. *ff. de inoffic. test. l.* 4. *supr. de impub. & aliis substit. l.* 6. *supr. h. t. l.* 2. *in fin. ff. de his, quæ ut indign. l.* 27. *in fin. ff. de cond. inst. l.* 2. *in fin. ff. de vulg. & pupill. l.* 77. *ff. de hereditis inst. l.* 27. *in fin. ff. de cond. & demonstr. l.* 7. *ff. ad SC. Treb. l.* 14. §. *de testament.* 2. Cujas 7. *obs. ult.* nifi a milite. *l.* 19. *ff. de testam. milit.* An idem inter liberos & venientes ab intestato? *l.* 36. *ff. de inoffic. test. l.* 20. *ff. de hered. instit.* in alias partes? *l.* 11. *C. de inoffic. testam.* in institutione, *l.* 14. §. *de testam.* Sed quæ ratio, vel si declarationis modo testamentum fecit testator? *l. adje.* 77. *ff. de heredit. inst.* ita censet Socinus *regula* 169. His adde, hereditatem literis non dari. *l.* 17. §. *ff. de jure codicill.* nec adimi. *l.* 4. *in his quæ, ut indign.* vide præterea Hippolytum Martinum *sing.* 49. 26 Cur ita? ne jus testamentorum & codicillorum confundatur, adde *l.* 7. *in fin. l.* 11. *non codicillum.* 12. *l. de test. num.* 5. *pen. Inst. de jure codicill. l. Socrates.* 76. *ff. ad SC. Trebel.* 27 Quæ & fideicommissaria dicuntur nusquam obligua. Fideicommissa sunt verbis postiumus: *Fideicommitto, peto, volo, dari.* Ulpian. 25. *ult. Inst. de fideicommiss.*

Qui non est in culpa, non debet esse in pœna. Bald.

7. Idem A. Vitaliæ.

SI ideo ultio [1] necis testatoris non est desiderata, quia cædis auctores reperiri [2] non potuerint: obesse heredibus, ex quo nulla [3] eorum culpa detegitur, non oportet. PP. Id. Martii, LUPO & MAXIMO CONSS. 233.

De falsi accusatione.

8. Imp. GORDIANUS A. Tatiæ.

ALia causa est ejus qui falsi instituta accusatione, ad finem usque, quod insimulabat, perduxit, & contrariam [4] sententiam meruit: alia ejus qui inchoatam accusationem non [5] pertulit: cum in illius [quidem] partem succedat fiscus, hic autem, qui contrariam Judicis sententiam non sustinuit, suæ partis non perdat persecutionem. PP. 15. Kal. Februar. GORDIANO A. & VIOLA CONSS. 240.

Si occisores ignorantur, potest hereditas adiri impune. Alex.

9. Impp. DIOCLETIANUS & MAXIMIANUS AA. & CC. Ælianæ.

CUm fratrem tuum veneno [6] peremptum esse adseveres, ut effectus successionis ejus tibi non auferatur, mortem ejus ulcisci [7] te necesse est. Licet enim hereditatem eorum, qui clandestinis insidiis periuntur, hi, qui jure vocantur, adire non vetantur, tamen si interitum non fuerint ulti, successionem obtinere non possunt. PP. * TYBERIANO & DIONE CONSS. 291.

Heredi scripto a legitimo prævento non auferitur hereditas a fisco, si mora, vel culpa non possit ei imputari. Salic.

10. Iidem AA. & CC. Sylvanæ.

SOrorem [8] fratris necem jure licito vindicantem [9], evincere ab uxore [recte] scripta successionem non convenit. Secundum quæ fiduciam innocentiæ geris, & neque dolo malo tuo maritum necatum, neque alias indignam te successione probari [posse] confidis: adversus omnem calumniam maximam habes securitatem. Dat. 15. Kal. Maji, *Sirmii*, CC. CONSS.

Dilatio ad vindicandam necem defuncti, non nocet heredi interim morienti, nec servis libertate donatis, nec aliis legatariis. Salic.

11. Imp. JUSTINIANUS A. Joanni P. P.

CUm Silanianum Senatusconsultum a nobis, tam laudandum, quam corroborandum est: necnon D. Marci Oratio, quæ circa [10] id facta est; invenimus autem nullam in ea mentionem *libertatis* factam, & veteres movit quædam de libertatibus [11] relictis in testamento necati testatoris quæstio: necessarium nobis visum est, & hanc dirimere. Hi enim qui libertate fuerant in hoc testamento donati, si eam accepissent, lucrum quod eis in medio [tempore] accidit, poterant sibi acquirere: Interea autem procrastinatione propter necis vindictam habita, hoc minime ad eos pervenit, & postea in libertatem deducti periclitabantur. [Sed] ne medium tempus fieret eis damnosum, & maxime si ancillæ in medio pepererint, & postea hereditas adita sit: bellissimum nobis videtur, divi Marci prudentissimi Principis Orationem, & in libertatibus producere, ne princeps [12] philosophiæ plenus aliquid videatur imperfectum fanxisse: sed ita in hereditatibus [13], & legatis, & fideicommissis, & maxime in libertatibus quas semper philosophia [14] amplectitur, extendatur ejus ratio, ut & lucrum quod in medio accidit, eis post libertatem acceptam restituatur: & partus liber, & ingenuus esse intelligatur: nullaque machinatione hujusmodi præpeditio damnum aliquod irrogare concedatur, [ut] & libera eorum posteritas, si in medio fuerint ab hac luce subtracti, suorum genitorum commodum consequatur. Merito enim nobis sacratissimi Marci per omnia constitutionem replere placuit: *nihil* enim [15] *actum esse credimus: dum aliquid addendum superest.* Dat. 2. Kal. Maji, *Constantinop.* post Consulatum LAMPADII & ORESTIS VV. CC. 531.

De servis, qui auxilium domino occiso non præbuerunt.

12. Idem A. Joanni P. P.

TAlis de antiquo jure dubietas nostræ Serenitati suggesta est propter Senatusconsultum Silanianum, & servos qui supplicio afficiuntur, sub eodem tecto commorantes, & non suum auxilium domino per insidias occiso præbentes. Veteres enim certum non faciunt, quis intellectus [16] de verbis, *sub eodem tecto* [17], significatur: sive in eodem cubiculo, sive in triclinio, vel porticu, vel in aula hæc appellatio accipi debeat: adjicientes, si dominus in via [18], vel in agro fuerit interfectus, eos servos puniri qui præsto erant, & non auxilium ad prohibendum periculum præbuerunt, nulla distinctione super qualitate præsentiæ utentes. Nos igitur omnem eis occasionem ad declinanda supplicia super negligentia salutis domini sui amputantes, sancimus [19], omnes servos, ex quocunque loco, sive in domo, sive in via, [sive in agro,] posse clamorem exaudire, vel insidias sentire, & non auxilium tulerint: supplicio Senatusconsulti subjacere. † Oportet enim eos ubicunque senserint dominum periclitantem, ad prohibendas insidias concurrere. Datum 15. Kal. Nov. *Constantinop.* post consulatum LAMPADII & ORESTIS VV. CC. anno secundo. 532.

TIT. XXXVI.
DE CODICILLIS [20].

De agratione posthumi.

1. Imp. ALEXANDER A. Mocimo, & aliis.

RUpto [21] quidem testamento posthumi agnatione, codicillos [22] quoque ad testamentum pertinentes non valere, in dubium non venit. Sed cum post ruptum testamentum patrem pupillorum vestrorum literas [23] emisisse proponatis, quibus præcedens judicium confirmavit, Prætor nihil contra jus fecit, si novissimam ejus voluntatem secutus, relictum testamento Reipublicæ fideicommissum, ut ex codicillis relictum, præstandum esse pronunciavit. PP. 3. Kal. Jul. MAXIMO III. & PATERNO CONSS. 234.

De hereditate.

2. Impp. PHILIPPUS A. & PHILIPPUS C. Asclepiodotæ.

HEreditatem [24] quidem neque dari, neque adimi codicillis posse manifestum est [25]. Verbis tamen precariis [26] per hujusmodi etiam novissimi [27] judicii ordinationem jura non faciunt irritas voluntates. Unde [28] inefficaciter te codicillis rogatam esse, *ut quibusdam rebus contenta, portionem quam testamento fueras consequuta, aliis restitueres*, falso tibi persuasum est. PP. Id. Oct. PEREGRINO, & ÆMILIANO CONSS. 245.

De codicillis contrariis.

3. Impp. DIOCLETIANUS & MAXIMIANUS AA. Hyacintho, & aliis.

CUm proponatis, pupillorum vestrorum matrem diversis temporibus ac dissonis voluntatibus duos [29] codicillos ordinasse: in dubium non venit id, quod priori codicillo inscripserat, per eum, in quem postea secreta [30] voluntatis fuæ contulerat, si a prioris tenore discrepat, & contrariam [31] voluntatem continet, revocatum [32] esse. P. P. 6. Idib. Septemb. ipsis IV. & III. AA. CONSS. 290.

1 Dixi ad *l. 6. supr.* 2 Nemini imputatur, qui quod potuit, præstitit. *l.* 16. *in fin. supr. de inoffic. test. ass.* 3 Pœna hic culpa non intelligitur. 4 *l.* 47. *ff. de heredit. pet.* 5 Accusans testamentum falsi, ita eorum quod in eo relictum est, amittit, exigo. *l.* 113. *ff. de leg.* 1. *adjudere.* Paulus *dicto loco, defertre ait des. d. l.* 113. *seu hereditatem meam re restituturum Titio. d. l.* 118. *Jubco. l.* 28. *penultim. ff. de liberat. legata.* Quid *Ricinius?* Paulus *dicto loco* negat esse precarium. Scævola precarium facere videtur. *l.* 78. §. 8. *ff. ad SC. Trebell.* Quid *Communis?* Paulus etiam *dicto loco* negat precarium verbum esse: quod & alibi confirmatur. *l.* 12. *J. de fideicommiss. libertatib. l.* 11. §. 2. *ff. de legatis* 3. nifi forte probetur, testatorem eo verbo fideicommittere voluisse. Et hæc quidem Jurisconsulti. Interpretes vero ita: Verborum alia sunt directa, alia obliqua, alia communia nec mixta ex utrisque. Directis non ab alio quis cupit, sed a jpsiso: obliquis, ab alio. Dixta ita communia quæ utrique institutioni possunt adaptari, vide Grassum *ex communi opinione hic. sententiarum*, 9. *substitutus, quæstion.* 9. Directa sunt, ut *mystimo, heres esto, accepat, accrescat, capiat, dominus esto, revertatur, moriatur.* Obliqua, *detur, lego, restituat.* Communia, *computet, decernat, dividatur, habeat, pertineat, relinquo, remaneat, substituo, succedat, veniat.* Graff. *decis. ex communi opinione quæst.* 3. 27 Codicillus, nisi villimi judicii ordinatio est. hoc est, species ultimæ voluntatis. 28 Codicillis hereditas dari non potest, præcatio verbis dari potest, *ut hic.* eadem ratione codicillis declarari potest: quis, aut quis ex pluribus heres sit institutus in testamento: *l. substo. 77. ff. de hered. inst.* Potest & codicillis fubstitutio, dubia alioqui declarari, ut dircta sit, non obliqua, aut fideicommissaria. Baldi. 2. *cons.* 249. Hoc amplius notandum est, codicillis tamesi imperfectis, ambigua verba testamenti posse declarari. *arg. l. ult. ff. de reb. eor. qui sub tut.* Pone, testator decem filio reliquit codicillis: post declarat, ea ille filio reliquisse jure institutionis: queritur, utrum ex declaratio codicillis facta valeat? Bald. *in l. non codicillum.* 14. *ff. de testam.* Salic. & Jason negant *in Authent. nevissima, supr. de inoffic.* Romanus contra valere putat, *consil.* 179. n. 7. Pone, turius testamentum nuncupatum fecit, quod eis relictum est codicillis, tunc enim valent codicilli, licet testamentum effectum non habeat. 4. 14. *l.* 29. *J. de fideicommiss. l. ex ea scriptura* 29. *ff. qui testament.* Idem dicendum, quotes heredes tacite, non expresse rogati sunt de eo restituendo quod in codicillis continetur, tunc enim valent codicilli, licet non testamentum. *l. qui plus.* 38. §. 1. *ff. de heredit. inst.* idem est quoque si testamentum ab initio nullum fuit: ut puta, si præteritus in eo filius fuit. Dynus & Burgul. *in l. legata.* 19. *ff. de legat.* 1. vide Socinum *reg.* 60. 22 Posthumi adgnatione rumpitur testamentum, ergo & codicilli ex testamento dependentes. 23 Reptum testamentum confirmari potest a testatore coram quinque testibus rogatis etsi quinque ex casu testamentum jure codicillorum. adde *l.* 28. *ff. de cond. & demonstr.* 24 Hereditas per fideicommissum dari vel adimi codicillis potest, *ut hic, & l.* 22. *inf. de fideicommiss. l.* 75. *ff. de legat.* 2. directo non potest. *l. pen. ff. de his, quæ ut indign. l.* 10. §. 6. *ff. de legat.* 2. 25 *L. 2. en fin. l.* 10. §. 2. *ff. de inoffic. test. l.* 4. *supr. de impub. & aliis substit. l.* 6. *supr. h. t. l.* 2. *in fin. ff. de his, quæ ut indign. l.* 27. *in fin. ff. de cond. inst. l.* 2. *in fin. ff. de vulg. & pupill. l.* 77. *ff. de hereditis inst. l.* 27. *in fin. ff. de cond. & demonstr. l.* 7. *ff. ad SC. Treb. l.* 14. §. *de testament.* 2. Cujas 7. *obs. ult.* nifi a milite. *l.* 19. *ff. de testam. milit.* An idem inter liberos & venientes ab intestato? *l.* 36. *ff. de inoffic. test. l.* 20. *ff. de hered. instit.* in alias partes? *l.* 11. *C. de inoffic. testam.* in institutione, *l.* 14. §. *de testam.* Sed quæ ratio, vel si declarationis modo testamentum fecit testator? *l. adje.* 77. *ff. de heredit. inst.* ita censet Socinus *regula* 169. His adde, hereditatem literis non dari. *l.* 17. §. *ff. de jure codicill.* nec adimi. *l.* 4. *in his quæ, ut indign.* vide præterea Hippolytum Martinum *sing.* 49. 26 Cur ita? ne jus testamentorum & codicillorum confundatur, adde *l.* 7. *in fin. l.* 11. *non codicillum.* 12. *l. de test. num.* 5. *pen. Inst. de jure codicill. l. Socrates.* 76. *ff. ad SC. Trebel.* 27 Quæ & fideicommissaria dicuntur nusquam obligua. Fideicommissa sunt verbis postiumus: *Fideicommitto, peto, volo, dari.* Ulpian. 25. *ult. Inst. de fideicommiss.*

De abſentia onerati.

4. Iidem AA. & CC. Stratonico.

NOn idcirco minus, quod inteſtato [1] te abſente [2] codicillos mater tua fecit, hi, quibus precariis verbis adſcripta ſunt, relicta capiunt. Sine die & conſule.

De furioſo.

5. Iidem AA. & CC. Flaviæ.

NE codicillos quidem furentem [3] poſſe facere, certiſſimi juris eſt. Si igitur ſcriptura velut codicillorum patris tui fuit prolata, ut aliquid ex hac peti poſſit: adſeverationi tuæ mentis eum compotem fuiſſe negantis, fidem adeſſe [4] probari [5] convenit. Dat. 6. Kal. Dec. *Divelli*, CC. CONSS. 293.

De confirmatione codicillorum.

6. Iidem AA. & CC. Demoſtheni.

SIve [6] initio, quæ fuerat codicillis relicturus generaliter, ſive noviſſime relicta ſervari mandaverit; confirmatione munitus, nullam juſtam gerere ſolicitudinem potes. Dat. 3. Idus Decemb. *Nicomediæ*, CC. CONSS. 293.

Differentia teſtamenti, & codicillorum.

7. Imp. CONSTANTINUS A. ad Maximum P. P.

SI idem [7] codicilli, quod teſtamenta poſſent, cur diverſum [8] his inſtrumentis vocabulum mandaretur [9], quæ vis, ac poteſtas una ſociaſſet? Igitur ſpecialiter codicillis inſtituendi [10], ac ſubſtituendi poteſtas juris autoritate data non eſt. Dat. * 3. Jun. PACATIANO, & HILARIANO CONSS. 332.

Si quis ex eadem ſcriptura primum hereditatem ex teſtamento, deinde fideicommiſſum petat: & de teſtamento imperfecto. 3. De teſtibus.

8. Imp. THEODOSIUS A. Aſclepiodoto P. P.

SI [11] quis agere ex teſtamento quolibet modo, ſive ſcripto, ſive ſine [12] ſcriptura confecto, de hereditate voluerit: ad fideicommiſſi perſecutionem adſpirare cupiens minime permittatur. Tantum enim abeſt, ut aditum cuiquam pro ſuo migrandi deſiderio concedamus: ut etiam illud ſanciamus, Si teſtator faciens teſtamentum, in eodem [13] *pro codicillis etiam id valere* complexus ſit, qui hereditatem petit ab ipſis intentionis exordiis, utrum velit, eligendi habeat poteſtatem, ſciens ſe unius [14] electione alterius ſibi aditum præcluſiſſe: ita ut ſive bonorum poſſeſſionem ſecundum tabulas, ſive ſecundum nuncupationem, cæterasque ſimiles poſtulaverit, aut certe mitti ſe in poſſeſſionem ex more petierit, ſtatim inter ipſa hujus juris auſpicia propoſitum ſuæ intentionis explanet. §. 1. Illud quoque pari ratione ſervandum eſt, ut teſtator, qui decrevit facere teſtamentum, ſi id adimplere [15] nequiverit, inteſtato videatur eſſe defunctus, nec [16] transducere liceat ad fideicommiſſi interpretationem, velut ex codicillis ultimam voluntatem: niſi [17] id ille complexus ſit, *ut* [18] *vim etiam codicillorum ſcriptura debeat obtinere:* illo electionis videlicet jure perdurante, ut qui ex teſtamento agere voluerit, ad fideicommiſſum migrare non poſſit. §. 2. Si quis vero ex parentibus utriusque ſexus, ac liberis [19] usque ad quartum gradum agnationis [20] vinculis alligatus, vel cognationis nexu conſtrictus usque ad tertium, ſcriptus heres fuerit, vel nuncupatus, in eo videlicet teſtamento, quod teſtator vicem quoque codicillorum voluit obtinere: licebit ei, ſi de hereditate ex teſtamento ſecundum mortui voluntatem agens fuerit ſuperatus, vel certe ipſe ſponte voluerit, ad fideicommiſſi ſubſidium convolare: non enim par eademque ratio videtur, admittere debita [21], & lucra non capere. §. 3. In omni autem ultima voluntate, excepto [22] teſtamento; quinque [23] teſtes, vel rogati [24], vel qui fortuito [25] venerint, in uno eodemque tempore debent adhiberi: ſive in ſcriptis, ſive ſine [26] ſcriptis voluntas conficiatur: teſtibus videlicet, quando in ſcriptis voluntas componitur, ſubnotationem ſuam accommodantibus. Dat. 15. Kal. Mart. *Conſtantinop.* VICTORE V. C. CONS. 424.

TIT. XXXVII.

DE LEGATIS [27].

De alimentis, & veſtiario.

1. Imp. ANTONINUS PIUS A. libertis Sextiliæ.

QUamvis verbis his, *quoad* [28] *cum Claudio Juſto morati eſſetis*, alimenta vobis, & veſtiarium legatum ſit: tamen hanc fuiſſe defuncti cogitationem interpretor, ut & [29] poſt mortem Juſti [Claudii] eadem vobis præſtari voluerit. Sine die & conſule.

De venditione hereditatis.

2. Impp. SEVERUS & ANTONINUS AA. Sabiniano.

QUamvis heres inſtitutus hereditatem vendiderit [30], tamen legata, & fideicommiſſa ab eo [31] peti poſſunt: & quod eo nomine datum fuerit, venditor ab emptore vel fidejuſſoribus ejus petere poterit. PP. 10. Kalend. Septemb. LATERANO & RUFINO CONSS. 198.

De oppigneratione rei legatæ.

3. Iidem [32] AA. Victorino.

QUi poſt teſtamentum factum prædia, quæ legavit, pignori [33], vel hypothecæ dedit, mutaſſe voluntatem circa legatariorum perſonam non videtur [34]. Et ideo, [etiam] ſi in perſonam actio [35] electa eſt: recte placuit ab herede prædia liberari. PP. 6. Kalend. Maji, GENTIANO & BASSO CONSS. 212.

De relictis ſervo proprio ſine libertate.

4. Imp. ANTONINUS A. Sulpitio.

SErvis [36] teſtamento dominorum non [37] data libertate, legatum ſeu fideicommiſſum [38] relictum non [39] valet: nec convaleſcere poteſt, licet poſt [40] mortem teſtatoris libertatem aliqua ratione conſecuti ſint. PP. 5. Kal. Jul. ANTONINO A. IV. & BALBINO CONSS. 214.

Si legatarius rem legatam ſubtraxerit.

5. Idem A. Donato.

NOn [41] eſt dubium denegari actionem legatorum ei pro portione competenti [42] in his rebus, quas ſubtraxiſſe [43] eum de hereditate apparuerit. PP. 5. Id. Septembr. ANTONINO A. IV. & BALBINO CONSS. 214.

1 Conficiuntur codicilli etiam ab inteſtato. *l.* 8. *pr.* & §. 1. *l.* 16. *ff. h. t.* §. 1. *Inſt. h. t. l.* 5. *J. ad SC. Trebell. l.* 88. *in fin. ff. de legat.* 2. Imo non debentur fideicommiſſa ab inteſtato. *l.* 13. *in fin. ff. de inofficioſo.* Videtur dicta lex 13. abrogari. 2 Abſente herede ab inteſtato, codicillos facere poſſumus: Abſentia heredis non impedit codicillos fieri. 3 Furioſus codicillos facere non poteſt. *l.* 2. §. 3. *ff. h. t.* 4 Alias quilibet ſanæ mentis fuiſſe præſumitur, niſi contrarium probetur & merito. Quilibet enim talis eſſe præſumitur, qualis natura eſſe debuit. *Bald.* 5 Qui negat ſanæ mentis hominem, probare debet. & ita negatio plerumque probanda eſt: *plerumque*, inquam. Nam mera negatio probari non poteſt. *l.* 23. *in fin. ſupr. de probat.* 6 Codicillos ante vel poſt teſtamentum facere poſſumus: utrovis tempore confirmentur, valent. Imo, ut neutro confirmentur, valent. §. 1. *in fin. Inſt. h. t.* cum & alioquin nullo penitus facto teſtamento valeant, id eſt, cum valeant ab inteſtato. *l.* 4. *ſupr. h. t.* Poteſt etiam codicillus nuncupativi teſtamenti appendix eſſe. *l. ult. ff. de jure codicill.* 7 Non idem codicilli poſſunt quod teſtamenta. 8 Nomina quæ diverſa habent, diverſos etiam effectus habent. 9 Daretur, Cujac. 18. *obſerv.* 9. & ita legendum eſſe apud Ulpianum 22. §. 29. *in fin.* monet. 10 Codicillis inſtituere aut ſubſtituere heredem non poſſumus. Inſtitutiones tantum fiunt in teſtamentis. *l.* 2. *J. h. t. l.* 13. *in fin. ff. h. t.* §. *pen. Inſt. h. t. l.* 14. *ſupr. de teſtam.* 11 *l.* 7. *C. Theod. de teſtament. & codicill.* Ex eadem ſcriptura non poteſt quis hereditatem petere ex teſtamento directo & ex fideicommiſſo codicillis adſcripto. *Goth.* Singularem deciſionem vide apud Math. de Afflict. *deciſ.* 134. Anſ. 12 Codicilli etiam ſine ſcriptura fieri poſſunt, *ut hic.* adde *l. & ſine.* 5. *J. ad SC. Treb. Gloſſ. in l. ait prætor.* 5. *in fin. in verb. pronunciatum. ff. de re jud.* 13 De hac clauſula vid. §. 1. *infr. h. t.* 14 Unius electione plerumque alterius aditum nobis præcludimus. *l.* 11. *in fin. ff. de leg.* 2. adde *l.* 22. *in fin. ff. de damn.* licet tamen conjunctis perſonis variare. §. 2. *J. h. t.* 15 Imperfectum teſtamentum *l.* 1. *ff. de hered. petit. l.* 4. *l.* 29. *ff. qui teſtam.* inter extraneos ſcil. non ſuos. *l.* 21. §. 1. *ſupr. de teſtam.* ut codicillus non ſuſtinetur, *ut hic*, & *l.* 1. *ff. h. t. l.* 29. *ff. qui teſtam. l.* 11. §. 1. *ff. de legat.* 3. niſi teſtator pro codicillis valere juſſerit. 16 Codicillis tamen directa verba adjecta, oblique accipienda eſſe notant: ut codicillis filio impuberi in poteſtate, facta directa pupillaris ſubſtitutio trahatur ad fideicommiſſum, ut in *l. Scævola.* 76. *ff. ad SC. Trebell.* Accurſ. Alexander. Aretinus *in l. verbis civilib.* 7. *ff. de vulgar.* ſic codicillis facta inſtitutio trahitur ad fideicommiſſum. Imol. *in l.* 1. *ff. de injuſto.* Alex. 7. *conſ.* 194. Quid: vulgaris & compendioſa inſtitutio directis verbis facta, vi codicillaris clauſulæ trahiturne ad fideicommiſſum? Hanc, non illam trahi notant, Dec. *conſ.* 205. Bartol. *l.* 1. *ff. de jure codicill.* 17 Codicillaris clauſula non ſubintelligitur, niſi fuerit expreſſa; ſic itaque teſtamentum, cui hæc clauſula non fuerit adjecta, jure codicillorum non valebit, *ut hic.* & *l.* 1. *ff. h. t. l. coheredi.* 41. §. *cum filiæ.* 2. *ff. de vulgari. l. ſi jure.* 11. *J. de teſtam. manumiſſ.* Boër. *deciſ.* 33. Imo tacite interdum hæc clauſula intelligitur. *l.* 38. *ff. de fideicommiſſ. libert.* ſic ſane: ſed ducta tantum conjectura ex affectione teſtatoris. Quin ſubintelligitur in teſtamento militis. *l.* 3. *ff. de milit. teſtam.* ut in teſtamento inter liberos, *gl. in d.* §. *cum filiæ.* in cauſæ piæ teſtamento, Bald. *in d. l. ſi jure.* 11. favore libertatis, *ibid. Baldus.* ob vim ſummam juſti honeſtique amoris. *text. ex gl. in l. teſtamento. ff. de fideic. libert.* (quod ultimum verum in legatis & fideicommiſſis, non in inſtitutione) ſi adjecta ſit a notario clauſula &c. ſi teſtator dixit, velle ſe teſtamentum haberi pro legitimo, vel ut valeat omni meliori modo, vel jure cujuslibet ultimæ voluntatis: vel ſi teſtator in eo actu duravit. Quæ omnia vera cenſenda ſunt, modo deficiat ille actus tantum in ſolennitate, at non in ſubſtantia: dum etiam actus ille ſolennitatem habeat ſaltem in codicillis neceſſariam. Sed pone heredem jurare juſſum, ſe præſtiturum legata ex minus ſolenni teſtamento? ſubintelligetur ſuperior clauſula codicillaris. *l.* 2. *J. comm. de legatis:* adde Mantic. 1. *de conject.* 9. His adjiciendum codicillarem clauſulam quibusdam videri quoque ſubintelligi, ſi adjecto diſtributivo, *quisquis mihi heres erit*, heres ita nuncupatus dare damnatus fuerit. Bald. *in l. duob.* 19. *ff. de except. rei jud.* licet contrarium videatur ex *l. qui liberis.* 8. §. *hæc verba. ff. de vulgari.* Idem traditur, ſi teſtator voluerit legata deberi, etiamſi hereditas non adeatur ex teſtamento. vid. Bald. *in l.* 1. *infr. ſi omiſſa ſit cauſa teſtam.* aut ſi in teſtamento vim & effectum teſtamenti prohibuerit, tunc enim videntur venientes ab inteſtato dare damnati. Imola *l.* 1. *ff. de cond. inſt.* Idem quoque, ſi teſtator dixerit, ut actus, quem agit omni ſolennitate remota valeat: ut perinde ſit, ac ſi codicillarem clauſulam adjeciſſet. Bald. *in l. pen. in fin. D. de legat.* 2. vid. Socin. *reg.* 198. Imo ut expreſſe adjiciatur hæc clauſula, teſtamentum inofficioſum non valet. *l.* 13. *D. de inoffic.* Clauſula codicillaris minus poteſt adjecta inofficioſo, quam imperfecto teſtamento. Cur? Cujus teſtamentum quaſi inofficioſum condemnatur, pro demente habetur. Demens autem teſtamenti factionem non habet. *l.* 36. *D. de legat.* 3. 18 Hæc eſt clauſula quæ vulgo codicillaris dicitur: cujus formulam vid. in *l.* 29. *in fin. D. qui teſtam.* fit etiam ejus mentio in *l.* 41. §. 3. *D. de vulgari. l.* 3. *D. de teſtam. milit. l.* 11. *infr. de teſtam. manumiſſ.* 19 Perſonis conjunctis licet variare: aliis non licet, ut ſæpius dixi *infr. h. t.* 20 Id eſt, usque ad abnepotes. viſe Cujac. 14. *obſerv.* 11. 21 Proximis perſonis hereditates quaſi debentur. adde *l.* 7. §. 2. *D. de curat. fur.* 22 Puta codicillis, *ut hic.* & mortis cauſa donatione, in qua requiri volunt ideo quinque teſtes, cum in donatione inter vivos duo ſufficiant. *l. ult. J. de donationib. cauſa mortis.* vid. Roland. a Valle 1. *conſ.* 8. *num.* 22. 23 In omni ultima voluntate, excepto teſtamento, quinque teſtes ſufficiunt. *l.* 28. §. 1. *J. de teſtam.* ergo totidem teſtes in epiſtola fideicommiſſaria & mortis cauſa donatione intercedere oportebit. vide Manticam 1. *de conjecturis tit.* 11. & 12. 24 In teſtamento rogati eſſe debent teſtes: in codicillo poſſunt eſſe non rogati. 25 Fortuiti teſtes eſſe poſſunt in codicillis. 26 Datur etiam decretalis bonorum poſſeſſio ſecundum nuncupationem, *ut hic.* & *l.* 2. *ſupr. de B. P. ſecund. tabul. l.* 3. *l.* 8. *D. de B. P. ſecund. tabul.*

27 Dixi ad *Lib.* 30. 31. 32. 33. 34. *D. lib.* 2. *Inſt.* 20. adde 3. Paul. *ſent.* 6. Ulpian. 24. Gajum 5. vid. Graſſum *lib. ſentent.* §. *legatum.* 28 Debuiſti alimenta quoad cum Claudio morarer. Claudius mortuus eſt? Debes alimenta etiam poſt mortem Claudii. Nam ſimpliciter alimenta relicta perpetuo relinqui intelliguntur. *l.* 20. *D. de annuis. l.* 13. §. 1. *l.* 20. *in fin. D. de alimentis.* ut hinc conſtet, legatum poſt mortem Claudii remanere, non tamen remanere conditionem: neminem enim ita fatuum eſſe, ut alicui imperet cum aliquo poſt mortem habitare. Ideoque cum aliquo morandi conditio intelligitur eo vivo, videlicet ut ad tempus vitæ conditio reſtringatur: poſt mortem vero expiret ex tacita teſtatoris voluntate, non tamen expiret legatum. 29 Imo non debetur poſt mortem. *l.* 3. *l.* 4. *infr. de cond. inſert. l.* 62. *in fin. D. de condit. & demonſt.* non debetur, ſi legatum factum fuit ejus contemplatione quocum habitare legatarius juſſus eſt. 30 Venditio hereditatis facta ab herede jure ſuo legatarios non exuit. 31 Non ab emptore. *l.* 2. *J. de hered. vel action. vendit.* 32 Severi nomen hic expungendum putat Pamelius in vita Tertulliani. Nam Severus pridie Nonas Februarii periit: hæc autem 6. Kal. Maj. diu poſt ejus obitum. adde quæ ſcripſi *in fin. l.* 1. *J. de his quæ ſub modo.* 33 Teſtator rem a ſe legatam poſtea obligans, non revocat legatum, *ut hic*, & *l. ult. infr. h. t.* quemadmodum ſi urgente neceſſitate alienavit. *l.* 11. §. 12. *D. de leg.* 3. donans revocat. *l.* 18. *D. de adim.* Quid ſi rem ſuam alteri jam obligatam legat? ſi ſciebat obligatam, luetur ab herede: ſi neſciebat, a legatario. vid. *l.* 6. *infr. de fideic.* 34 Imo videtur. *l.* 12. *ſupr. l.* 32. §. 15. *D. de don. int. vir.* Dictæ leges abrogatæ ſunt per *Novell.* 162. *c.* 1. §. 1. 35 Quam autor *Synopſeos* 44. *tit.* 4. *c.* 4. appellat τὴν ἐκ διαθήκης βοήθειαν, ſubſidium ex teſtamento: hoc ſenſu legatum valere, licet id teſtator poſtea pignori, vel hypothecæ dederit. Ideoque ſi adverſus heredem legatarius actionem perſonalem elegerit, hoc eſt, ſubſidium ex teſtamento, legatum heres a creditore liberare cogitur. 36 *Synopſ.* 44. *tit.* 4. *c.* 28. & 5. Harmen. 10. §. 12. 37 Sine libertate ſervis nihil legari poteſt. *l.* 76. *in fin. l.* 89. *D. de hered. inſt. l.* 15. *D. de opt. l.* 30. §. 15. *D. de fideicommiſſ. lib.* 38 Servus inſtitutus, nulla libertatis facta mentione liber intelligitur. vide *l.* 5. *ſupr. de neceſſ.* aliud autem, ſi res ei tantum legata, vel fideicommiſſa, *ut hic*, *l.* 28. *J. de fideicommiſſ. l.* 88. §. 13. *D. de leg.* 2. 39 Imo valet, *d. l.* 5. §. 2. *l.* 16. *l.* 17. *l.* 19. *D. de aliment.* Valet ex æquo & bono: valet quoque ipſo jure, ſi a milite relictum. *l.* 7. *J. de teſtam. milit.* vel ſi ſervus alteri legetur. *l.* 49. *D. ad leg. Falcid.* 40 Aliud ſi vivo teſtatore. 41 Si cui pars aliqua bonorum legata ſit, & is res ex hereditate ſubtraxerit aliquas, excidit ea, quæ ſibi competebat rerum legatarum exactione, in iis rebus quas eum retinuiſſe apparuerit: harum ſiquidem partem exigere non poteſt. 5. Harmenop. 10. §. 19. 42 Id eſt, nomine rei ei legatæ. 43 Merito, nam legatarius accipere debet. *l.* 1. §. 2. *D. quod legat.* alioquin ſi auctoritate propria, legatum amittit. *l.* 9. *infr. unde vi.* vide Clarum 3. *ſent.* §. *Teſtam. quæſt.* 68. Aliud erit, ſi teſtatoris juſſu. *l.* 55. *D. de legat.* 1. *l.* 34. §. 1. *D. de legat.* 2. vel ſi teſtamenti fuerit executor. *arg. l.* 78. §. 1. *ff. de contrahend. empt.* Quid ſi heres poſſideat? negant interpretes propria auctoritate capere poſſe, & ita intellige quod ſcripſi ad *d. l.* 55. adde Clarum *dicto loco.*

De

De ſubſtitutione.

6. Idem A. Juliano.

SI legata relicta primus [1] legatarius agnovit, ſubſtitutio eorum in perſona Pontianæ facta evanuit. PP. 8. Kal. Maji, *Romæ*, LÆTO II. & CEREALE CONSS. 216.

De conjunctis re. 1. *De errore ſcripturæ.*

7. Idem A. Fauſto.

SI [2] Fortidianum fundum primo pater tuus fratribus per præceptionem, ac [3] mox [4] tibi legavit, concurſu [5] dominium ejus tibi [6] quoque quæritur. §. 1. Error [7] autem nominum in ſcriptura factus, ſi modo de mancipiis, vel poſſeſſionibus legatis non ambigitur, jus legati dati non minuit. PP. 5. Id. Jul. LÆTO II. & CEREALE CONSS. 216.

Si legatarius, quem teſtator tutorem dederat, tutor eſſe non poſſit.

8. Idem A. Demetrio.

AB adminiſtratione tutelæ religio ſacramenti [8] Marcellum, quem vobis a patre tutorem datum [teſtamento] proponitis, eripit. Quæ res, quominus legatum conſequatur, non impedit. Nec enim juſte ab ea petitione repellitur: cum etiamſi [9] vellet tutelam adminiſtrare, prohibeatur. PP. 8. Idus Martii, *Romæ*, SABINO II. & ANULINO CONSS. 217.

De falſi accuſatione.

9. Imp. ALEXAND. A. Antiocho.

SI [10] in fraudem eorum quæ teſtamento relicta ſunt, admiſſus eſt accuſator, qui teſtamentum falſum diceret: Præſes provinciæ ſecundum juriſdictionis formam ſolvi [11] legata jubebit, interpoſita cautione [12], *ſi evicta fuerit hereditas, ea reſtituturum* [13]: quamvis alias tunc cautioni locus ſit, cum ſine controverſia legata ſolvantur. PP. 7. Id. Februar. MAXIMO II. & ÆLIANO CONSS. 224.

De re aliena legata.

10. Idem A. Ingenuæ.

CUm [14] alienam [15] rem quis reliquerit, ſi quidem ſciens: tam ex legato, quam ex fideicommiſſo ab eo qui legatum, ſeu fideicommiſſum meruit, peti poteſt. Quod ſi ſuam eſſe putavit: non aliter valet relictum, niſi [16] proximæ [17] perſonæ, vel uxori, vel alii tali perſonæ datum ſit, cui legaturus eſſet, & ſi ſciſſet rem alienam eſſe. PP. 5. Kal. Febr. ALBINO, & MAXIMO CONSS. 228.

De rebus legatis in dotem datis.

11. Idem A. Albiniano.

FIlia [18] legatorum non habet actionem, ſi [19] ea, quæ ei [in] teſtamento reliquit [vivus [20]] pater, poſtea in dotem dederit. PP. 5. Non. Mart. POMPEIANO & PELIGNO CONSS. 232.

Si heres, cui prælegatum eſt, repudiet hereditatem.

12. Imp. GORDIAN. A. Mutiano.

CUm reſponſo viri prudentiſſimi Papiniani [21], quod precibus [22] inſertum eſt, præceptionis [23] legatum & omiſſa [24] parte hereditatis vindicari poſſe declaretur: intelligis deſiderio tuo juxta juris formam eſſe conſultum. † Verba vero reſponſi [25] hæc ſunt: Filiæ mater prædium ita legavit; *Præcipito, ſumito extra partem hereditatis.* Cum hereditati matris filia renunciaſſet, nihilominus eam recte legatum vindicare viſum eſt. PP. Conſtitutio 5. Idus Jul. SABINO II. & VENUSTO CONSS. 241.

Si cui res propriæ relinquantur.

13. Impp. DIOCLETIANUS & MAXIMIANUS AA. Severæ.

PRoprias [26] tuas res legari, vel fideicommitti tibi non [27] potuiſſe certum eſt. PP. 15. Kal. Maji, MAXIMO II. & AQUILINO CONSS. 286.

De monumentis, & de jure inferendi mortuum.

14. Iidem AA. Tatiano.

MOnumenta quidem legari [28] non poſſe manifeſtum eſt: jus [29] autem mortuum inferendi legare nemo prohibetur. PP. 2. Kal. Septembr. MAXIMO II. & AQUILINO CONSS. 286.

De ære alieno.

15. Iidem AA. Terentio & aliis.

SI univerſæ facultates, quas pater veſter reliquit, debito [30] fiſcali, aut privato abſumuntur: nihil ex his, quæ teſtamento ejus adſcripta ſunt, valere poteſt. Quod ſi deducto debito, in relictis bonis ſuperfluum eſt, libertates impediri juris ratio non permittit: quin etiam legata necnon fideicommiſſa, ſalva lege Falcidia, præſtanda ſunt. PP. 3. Kalend. Octob. ipſis IV. & III. AA. CONSS. 290.

De pignore.

16. Iidem AA. & CC. Syllæ.

CReditor ſi a debitore ſuo rem, quam pignoris [31] nomine ſuſceperat, legatam ſibi contendit: etiam debito ab heredibus ejus oblato, quominus reſtituat, defendi poteſt. S. 18. Kal. Februar. *Sirmii*, CC. CONSS.

Quibus modis legata adimuntur.

17. Iidem AA. & CC. Eutychiano.

DAtum legatum adimi [32] tam pure, quam ſub conditione, non libertis tantum, ſed etiam ingenuis placuit. Dat. 3. Non. Mart. CC. CONSS. 293.

De legato nominis.

18. Iidem AA. & CC. Juſtino.

EX legato nominis [33], actionibus ab his, [qui] ſucceſſerunt, non mandatis, directas quidem actiones legatarius habere non poteſt: utilibus [34] autem ſuo nomine experietur. Dat. 6. Id. Dec. CC. CONSS.

De viro & uxore.

19. Iidem AA. & CC. Niconi.

NOn tantum duorum [35] menſium, ſed & minoris [36] temporis maritus uxoris teſtamento ſcriptus ſuccedit: nec legata, vel fideicommiſſa, ſeu donationes temporis hujus anguſtia capi prohibet. Dat. 5. Id. Dec. *Nicomediæ*, CC. CONSS. 293.

De uſufructuario.

20. Iidem AA. Eutychiano.

UXor patrui tui ſi teſtata deceſſerit, res tuas [37], tantum [38] uſumfructum earum habens, legare non potuit. Dat. 7. Kal. Jan. CC. CONSS. 293.

De verbis.

21. Imppp. CONSTANTINUS, CONSTANTIUS, & CONSTANS, AAA. ad populum.

IN legatis, vel fideicommiſſis neceſſaria non ſit verborum [39] obſervantia: ita ut nihil prorſus interſit, quis talem voluntatem verborum caſus exceperit, aut quis loquendi uſus effuderit. Dat. Kal. Februar. CONSTANTIO II. & CONSTANTE CONSS. 339.

De annalibus legatis.

22. Imp. JUSTINIANUS A. Mennæ P. P.

IN annalibus legatis, vel fideicommiſſis, quæ teſtator non ſolum certæ perſonæ, ſed & ejus heredibus præſtari voluit, eorum exactionem omnibus heredibus, & eorum heredum [40] heredibus ſervari pro voluntate teſtatoris præcipimus. Dat. 3. Id. Decembr. *Conſtantinop.* DN. JUSTINIANO A. PP. II. CONS. 528.

1 Legatariorum alii primi, alii ſecundi eſſe poſſunt, id eſt, in legatis fieri poteſt ſubſtitutio. *l.* 8. §. 4. *ff. de legat.* 2. Primo legatario agnoſcente, ſecundus petere non poteſt, vide *l.* 5. *ſupr. de impub. & aliis.* 2 Si quis cum prædium κατ' ἐξαίρετον, id eſt, per præceptionem fratribus ſuis legati nomine reliquiſſet, idem poſtea prædium alii cuipiam legaverit, omnes ſimul concurrentes legatarii prædium accipiunt. 5. Harmenop. 10. §. 8. 3 Codicillis duobus eadem die factis, ſi res in uno legetur Titio, in altero res eadem legetur Cajo, ambo ſimul ex voluntate defuncti concurrunt, & admittuntur & per concurſum faciunt ſibi partes, quia præſumantur re conjuncti. Accurſ. *in l. cum proponatis.* 3. *in verbo, contrarium.* J. *de codicill. arg. l. unica.* §. *His ita.* 10. *verſ. Sin autem. infr. de caducis.* Jaſon *in d. l. cum proponat.* & *l. ult. ſupr. de edicto Divi Hadriani.* 4 Citra adimendi animum. §. 1. *Inſt. de adempt. leg.* 5 Re conjuncti faciunt ſibi partes per concurſum. 6 Ita ut in hac hypotheſi legatarius ſemiſſem fundi habeat: inſtituti vero, iidemque legatarii alium ſemiſſem. 7 Ut *l.* 4. *ſupr. de teſtam.* 8 Militaris. Qui propter militiam, *l.* 4. *ſupr. qui dare tutores.* mandatum teſtatoris exequi non poteſt, non propterea legatum amittit. facit *l.* 11. *in fin. ff. ad l. Jul. de adulter. l.* 2. *ff. de veteranis.* Conditio impoſſibilis de jure, non vitiat, ſed vitiatur tantum. 9 *d. l.* 4. 10 Legata quoties heres ſolvo, a legatariis ejusmodi cautionem exigere debeo, ut, ſi evicta fuerit hereditas, legata mihi reſtituant. 11 Heres tenetur ſolvere legata, licet quæſtio de hereditate moveatur, præſtita tamen ei cautione a legatario. *l.* 6. *ff. de heredit. petit. l.* 8. *ff. ſi cui plus quam per l. Falcid.* 12 Qua? an amplius quam per legem Falcidiam, ut volunt fere omnes? an evicta hereditate redditum iri, ut vult Cujac. 9. *obſerv.* 25. 13 *Ea reſtitutum iri.* Cujac. 18. *obſ.* 9. hoc innuit, non quod interdum illa cautio præſtetur nulla mota controverſia hereditatis. *l. ult. ſupr. de petit. her. l.* 3. §. 6. *l.* 4. *ff. ſi cui plus quam per l. Falcid. l.* 9. §. 4. *ff. ad exhib.* ideo minus, imo magis mota controverſia & periata accuſatione falſi teſtamenti eſt præſtanda. 14 Legare rem alienam ſcientes, at non ignorantes poſſumus, niſi proximæ perſonæ: quæ exceptio notanda: dixi ad Theophilum §. 4. *Inſt. de legatis.* 15 Legatum rei alienæ ſcienter factum valet. §. 4. *Inſt. h. t.* adde Paul. 4. *ſent.* 1. §. 8. & 1. *Inſt. de ſingul. rebus per fideic. l.* 67. §. 8. *ff. de leg.* 2. *l.* 10. *in fin. ff. de auro.* 16 *Syn. Baſil.* 44. *tit.* 4. *c.* 34. 17 Proxima perſona eſt non quam nemo antecedit: ſed quæ jure ſanguinis, licet remoto gradu, attingit. Tiraq. *de retract. gentil.* §. 11. *gl.* 1. *num.* 4. 18 Si quis teſtamento res filiæ legaverit, & ſuperſtes adhuc poſt teſtamentum ſuum res eas in dotem pro filia dederit, poſteaque mortuus fuerit, amplius filia legatum petere non poteſt. *Synopſ. ibid. c.* 35. 19 Filiæ centum legavi, eidem poſt teſtamentum centum in dotem dedi, me mortuo ducenta non habet, ſed centum, *ut hic.* Idem fuerit, ſi prius centum in dotem dedi, poſtea centum eidem legavi. *l.* 84. §. 6. *ff. de legat.* 1. niſi filia probaverit patrem voluiſſe legatum duplicare. *l.* 29. *ff. de jur. dot.* 20 Legata vivo teſtatore præſtari poſſunt. *l.* 22. *ff. de leg.* 2. *l.* 6. *ff. de auro.* at non hereditas. vid. *l.* 1. *ff. pro hered.* 21 Quædam ſimilia extant in *l.* 87. *ff. de legat.* 1. 22 Antiquum morem obſerva: conſuetum fuiſſe precibus ſupplicantis reſponſa prudentum inſerere. 23 Omittenti hereditatem, prælegati petitio eſt. *l.* 17. §. 2. *l.* 18. *l.* 91. §. 2. *ff. de legat.* 1. *l.* 77. §. 31. *ff. de legat.* 2. *l.* 4. §. 11. *ff. de doli mali.* 24 Quiddam tale extat in *d. l.* 87. *ff. de legat.* 1. 25 Quoties heres in teſtamento etiam legatum habet quod extra hereditatem præcipiat: poteſt & omiſſa parte ſua hereditatis, legatum ſibi relictum capere. *Syn. Baſil.* 44. *tit.* 4. *cap.* 36. 26 Legari res mihi propria non poteſt, *ut hic*, niſi ſub conditione. *l.* 98. *ff. de cond. & demonſt.* niſi commoditatem aliquam mihi id legatum adferat. Cynus & Doctores *in l. ſi tibi homo.* 86. §. 1. *ff. de legat.* 1. niſi res mea, quæ mihi legata eſt, alii debetur actione, vel officio judicis. *l.* 39. §. 2. *ff. de legat.* 1. *l. non quocumque.* 82. §. *ſi ex bonis.* 1. *ff. de legat.* 1. 27 *l.* 41. §. 2. *ff. de leg.* 1. *l.* 66. §. 3. *ff. de leg.* 2. §. 10. *Inſt. h. t.* 28 Sed nec alienari, nec obligari. *l.* 2. *in fin. ſupr. de religioſis.* permutari quoque monumentorum uſus non poteſt. *l.* 12. §. 1. *ff. de religioſis.* 29 Jus inferendi mortui legari poteſt, monumentum non poteſt. Religioſas res legare non poſſumus, jus in ipſas poſſumus. 30 Teſtator, qui ſolvendo non eſt, legat inutiliter: ſiquidem nemo poteſt relinquere quod non habet, & legata aliter præſtari non poſſunt, quam deducto ære alieno. *l.* 12. *ſupr. de teſtam. milit. l.* 16. *J. ad l. Falcid. l.* 1. §. 18. *ff. ad SC. Trebell.* 31 Creditori meo pignus lego, heres debitum ei offert pignus ſibi reſtitui deſiderans? heres non auditur, *ut hic.* ut ita pignoris legatum valeat. Quid ſi creditor præter pignus, debitum petat? juſta petitio eſt, niſi teſtator animo compenſandi pignus legaverit. *l.* 85. & *l.* 82. *ff. de leg.* 2. 32 Vid. *tit. ff. de adimend. vel transf. legat.* & *Inſtit. de adempt. legat.* 33 Nomen debitoris cui legatur, ſuo nomine utilem habet actionem: directam non habet, niſi ſit mandata vel ceſſa. Directa, ex verbis legis eſt: utilis ex mente. *l.* 47. §. 1. *ff. de negotiis.* 34 Sex caſibus utilis actio datur ſine ceſſione, puta in legato, *ut hic*, & in dote. *l.* 2. *ſupr. de obl. & act.* ſi nomen in ſolutum datum ſit. *l. ult. ſupr. quando fiſcus:* emptori hereditatis. *l.* 5. *ſupr. de her. vel act. vend.* vel nominis. *l.* 7. *d. tit. de hered. vel.* penſionis. *l.* 20. *ff. de pignorib.* adde *l.* 1. *infr. de donat.* 35 *Duum menſium. Haloand.* eodem priſco ſermone utitur *l.* 2. *C. Theod. de decur.* Ideo Cujacius 18. *obſ.* 9. putat hæc verba deſumpta fuiſſe ex aliqua lege priſca, forte Julia & Papia, ne aliter jus haberent capiendi ſolidi novi nupti inter ſe, qui infra ætatem eſſent habendi liberos lege definitam, quam ſi vel duum menſium ſpatio una fuiſſent, novi caloris coercendi cauſa, quo æſtuantes facile ſua omnia novo conjugi elargiuntur. 36 Brevitas temporis quo matrimonium duravit, non impedit quo minus alter conjugum alteri legare poſſit. facit *l.* 12. §. 1. *in fin. ff. de leg.* 1. vid. *l.* 2. *ſupr. de ſecund. nupt.* 37 Legans rem communem cum alio, partem ſuam tantum legare intelligitur, *ut hic.* adde *l. ſervi.* 5. §. 1. *ff. de leg.* 1. interdum ſolidam rem legat, ut ſi teſtator putavit rem ſuam eſſe in ſolidum quam legavit: ſi diſertis verbis communem ſibi cum herede ſuo fundum legavit: ſi fundum ſimpliciter legavit: ſi proprietarius ipſe fundum legavit, tum enim uſumfructum legaſſe quoque intelligitur. Doctores *in l. hac conſultiſſima.* 21. *ſupr. de teſtament. l. qui ſe patris.* 3. J. *unde liberi.* Socin. *reg.* 224. 38 Uſufructuarius uſumfructum legare non poteſt. vid. *l.* 24. §. 1. *ff. de legat.* 1. 39 Vid. *l.* 2. *J. comm. de legat. pars legis* 15. *ſupr. de teſtament. l. ult. ſupr. qui admitt.* 40 Heredis appellatione veniunt heredes in infinitum. *l.* 4. *ff. de jure immun. l.* 65. *ff. de verb. ſignif.* niſi legetur uſusfructus. *l.* 13. *ſupr. de uſufruct.*

Si